

Mariusz Szczygieł
Udělej si ráj

Dokorán / Jaroslava Jiskrová - Máj

Mariusz Szczygieł

Udělej si ráj

© Mariusz Szczygieł 2011

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické)

Z polského originálu *Zrób sobie raj*

přeložila Helena Stachová

Fotografie František Dostál, Mariusz Szczygieł

a rodinný archiv Heleny Teigové

Redakce a výběr fotografií Jaroslava Jiskrová

Typografie Miloš Jirsa

Převod do elektronické podoby David Greguš

Vydala v roce 2011 nakladatelství

Dokořán s. r. o., Holečkova 9, Praha 5,

dokoran@dokoran.cz, <http://www.dokoran.cz>

(430. publikace, 24. elektronická)

a Jaroslava Jiskrová – Máj, Štichova 580/25,

149 00 Praha 4, j.jiskrova@volny.cz

(46. publikace, 9. elektronická)

ISBN 978-80-7363-382-0 (Dokořán)

ISBN 978-80-86643-44-1 (Jaroslava Jiskrová – Máj)

Obsah

Místo úvodu

Coming out
Vzňala se postel
Shovívavost
V nepřítomnosti pana Hrabala
Z obou stran okna
Český fotograf
Národ s kódem na domě
Post mortem
Copak bych mohl nevěřit?
Jak se vám žije bez Boha?
Krátký příběh o averzi
Tak si to s papežem užijte!
Hra na Vietnamku
Lapám po dechu
Chceš pobavit Boha?
Továrna na smích
Výzva
Český nasírač
Země ráj
Nikdo tu netrpí rád
Nechci než ticho

Poděkování

Knihy citované, zmiňované a popisované

Citované články

O autorovi

Památce Gaygy, Krystyny Stolarské (1954–2010)

Místo úvodu

Vážený český čtenáři,
kniha, kterou držíš v ruce, je knihou o Čechách, psanou vyloženě pro Poláky.

Na rozdíl od *Gottlandu*, který vyprávěl o době mezi lety 1882 až 2003, je kniha *Udělej si ráj* především o Čechách současných. Napsal jsem ji, protože jsem chtěl vyprávět o národu, který si vytvořil kulturu jako antidepresivum.

Pokud naši dobu – jak tvrdí Michel Houellebecq – nejlépe charakterizuje slovo „pochmurnost“, pak právě Češi dovedou tuto pochmurnost impozantním způsobem odstranit ze zorného pole.

Udělej si ráj je mimo jiné vyprávěním o tom, co mě fascinovalo v české kultuře. O smíchu jako masce. Někdy masce tragické bezradnosti.

Nejvíc mě zajímají Češi, kteří nevěří v Boha. „Jak se vám žije bez Boha?“ Tato otázka, někdy vyslovená přímo a jindy skrytě, je refrémem této knihy. Víím, že Čechům může připadat příliš banální. Jako bych se ptal Italů, jak se jim žije jako brunetům, a Švédů, jak se jim žije jako blondýnům. Ale vezměte v úvahu, že přiznat se k ateismu v Polsku často vyžaduje odvalu. Moje matka mi kdysi řekla: „Kdybys řekl veřejně, že nevěříš v Boha, znamenalo by to, že jsem prohrála jako matka. Říct, že je člověk ateista, je stejné jako říct, že je pedofil nebo že zabil člověka.“

„Nevěřit v Boha je smrtelný hřích,“ dodal můj otec, protože je přesvědčený, že ateista se musí bát pekla.

Až tedy budeš čist, jak se ptám paní recepční v hotelu U Tří korunek v Praze, kde se v ní bere dobro, když nevěří v Boha (jako by dobro pramenilo pouze z něho), nezapomínej, že otázky nekladu já, ale Polák ve mně.

Nám Polákům (mluvím o většině) byl ráj dán shůry jednou provždy. To, co se na Česích líbí nám, polským čechofilům (a jejich skupina roste rok od roku), je to, že každý z vás má svůj ráj a utváří si ho, jak chce, což některým z nás připadá odvážné a záviděníhodné.

Prohlížíš si možná tuto knihu v knihkupectví a máš dojem, že o známých Česích, o nichž tu píšeš, víš už všechno.

I když si snad myslíš, že znáš odpověď na otázky: proč Halina Pawlowská notoricky vypráví anekdoty, proč Jan Saudek důsledně fotografuje své modelky před oprýskanou stěnou a proč tvoji sousedí další rok nevyzvedli z krematoria urnu s popelem své matky – tím spíše si tuto knihu přečti. Dozvíš se, na co reagovali Poláci takto:

„Knihu *Udělej si ráj* jsem vzala do ruky s nadšením, protože jsem si myslela, že to bude pokračování *Gottlandu*, ale nad každou další kapitolou jsem byla čím dál tím udivenější a nakonec jsem si myslela, že líčíte neznámý kmen z nějaké daleké pevniny a jeho podivné zvyky. Už nechci být Češkou. Ten krásný stereotyp jste mi zbořil. Až budete psát další knihu, tak bych prosila takovou, abych zase chtěla být Češkou.“ (Agata Maliszewska)

„Být Čech, žít v Čechách, to je teď jistě přáním většiny Vašich čtenářů.“ (Někdo, kdo se podepsal jako Ingatormelin.)

„Právě jsem dočetl *Udělej si ráj* a je mi smutno. Obraz Česka je tu mnohem dramatictější než v *Gottlandu*, ačkoli ani tam nebylo veselo. Protože to všechno u nich vůbec není veselé. Stejně jako zoufalství jejich ironie.“ (Jerzy Marek)

„Musím se Vám přiznat, že na mě silně zapůsobilo zejména posledních třicet stran knihy, kapitola *Nikdo tu netrpí rád*. Ode dneška se mentálně cítím jako Čech. Skvělé, opravdu skvělé!!!“ (Wojciech Majka, Krakov)

„Četl jsem Vaši nejnovější knihu o nešťastných Česích, o tom ubohém českém národu. Zrovna dnes kapitolu *Nikdo tu netrpí rád*. Chvillemi se mě zmocňoval hluboký smutek.“ (Tomasz Włodarczyk)

„Každá věta o Česích stojí v této knize za úsměv.“ (Asia)

„Dočetl jsem to. Úžasný národ!“ (Aleksander z Gdaňsku)

„Národ fašistů – jinak se nedá nazvat to, co popisujete. Citový fašismus! Ať si Češi přečtou kapitolu *Nikdo tu netrpí rád* a konečně se na sebe podívají, jací doopravdy jsou, a ať nepředstírají, že nevidí pravdu.“ (Remigiusz)

„Když jsem četl *Udělej si ráj*, zažil jsem dva rozdílné emocionální stavy. Začátek knihy mě uchvátil, úryvky o víře či nevíře v Boha mě zaujaly a způsobily, že jsem se začal zajímat o české dějiny. Ale čím více jsem se blížil ke konci knihy, tím větší jsem pociťoval podráždění (?) nebo rozčilení (?). Začal jsem o tom přemýšlet a hovořit s manželkou. Po delším uvažování jsem na to přišel. Za prvé mě štválo, že jsou tak odlišní od nás. Jak je možné, že národ v sousedství je tak jiný. Tady nejde o nějaké drobné detaily, nýbrž o věci zásadní. Za druhé jsem si uvědomil, že jim prostě závidím. Co? No, to, že jsou jiní. Že nejsou přecitlivělí k sobě samým, dokážou se sami sobě smát, udržují si odstup od mnoha věcí, které my bereme smrtelně vážně. Díky Vaší knize jsem se také dozvěděl o existenci Davida Černého.“ (Paweł Jankowski, inženýr ve středním věku)

„Pane Mariuszi, sedím s pětiměsíčním synem Jeremim v kuchyni v bytě na okraji Lodže. Čtu při snídani Vaši knihu a nedokážu ovládnout svou reakci. Nemohu se odtrhnout od portrétu Čechů, jaký jste vytvořil. Od rána přemýšlím, a) jak nejrychleji se dostat do Prahy a tam se vzpamatovat a promyslet si *Gottland* i *Udělej si ráj*; b) jak si v hlavě změnit vztah k lidem kolem a ke každodenním

záležitostí, aby svět získal česko-hrabalovskou příchut' (protože jste skvěle vysvětlil to, co se mi na Hrabalových knihách tolik líbí); c) jak mám Pole a Jeremimu (svým dětem) sdělit, že svět je krásný – pokud se na něj člověk dívá tím správným způsobem. Jeremi zrovna vyžaduje neodkladnou intervenci, a tak končím. Možná že se teď stanu čechofilem!“ (Radosław Przybylski, Lodž)

„Po téhle knize už mě v Česku nepřekvapí, že se silnice staví v neděli odpoledne.“ (Magdalena Konieczna)

Vážený Čechu,

i když si myslíš, že víš, co jsem tu napsal, přečti si tuto knihu, abys pochopil, proč v Polácích vzbuzuješ tak extrémní názory.

COMING OUT

Celá léta, kdykoli jsem přišel na nějakou párty, jsem věděl, že pokud to přiznají, nebude to hned. Mohl jsem se rozhlížet celé hodiny a můj radar je nedokázal poznat. Mohl jsem čekat – a nic. Předě mnou si nikdy nic nenaznačovali.

Když jsem se však veřejně vyoutoval, mnozí mi hned po stisku ruky řekli, že oni také.

Teď už mě hned u vchodu obklopí hlouček volající „Já taky!“ „Já taky!“ „Já taky!“ Nespočítám, kolik jsem v posledních letech dostal mailů přibližně tohoto znění: „Jsem rád, že Ti můžu aspoň psát. Karol.“

Když už se odhalíme, s potěšením pozoruji, jak se nám hned zlepší nálada a uvolní obličejové svaly. Toužíme po sobě, ač jsme si cizí a neznáme se.

Když prožíváme těch několik minut společného potěšení, hned je patrné, co pro nás čechofilly znamená Česko.

Je jako dort, jako šlehačka, jako čokoládová poleva, které člověk neodolá.

Je jako žena pro drag queen.

Je tou částí naší osobnosti, kterou nemáme.

Toužíme po ní. Hledáme ji, ale v Polsku ji z mnoha důvodů najít nemůžeme.

Každého nás hned napadne nějaká česká anekdota, scéna z filmu nebo chování, které uvede na důkaz toho, že Češi jsou jiní než my.

Můj kolega (Piotr Lipiński, reportér) chová ve své paměti vzpomínku z hospody (Na Skalce, roh ulic Na Veselí a 5. května v Pra-

ze), kde viděl muže se psem sedět u piva. Muž na židli, pes na zemi. Vousatý pán nabíral ukazovákem pěnu z půllitru a opatrně krmil šťastného psa.

Můj známý (Józef Lorski, informatik) chová vzpomínku na tento výjev z Moravy: „Pekárna, kde se prodává pečivo, sladkosti, obložené chlebíčky, a dokonce i bramboráky. Jediná prodavačka, mladá holka, hlasitě telefonuje mobilem. Směje se, vypráví nějakou historku ze včerejška, a mezitím je fronta delší a delší. Trvá to pět minut, deset minut, a já se dívám a čekám, až někomu rupnou nervy. Lidé trpělivě stojí, dokonce se usmívají. Prodavačka konečně domluví a omlouvá se, že to byl důležitý hovor. Na to zákazník s úsměvem: ‚Musela jste prokecat nejmíň dvě stovky.‘ A nikdo jí to neměl za zlé.“

Moje známá z fóra Česko na *Gazeta.pl* Mirka Hanczakowská vzpomíná na to, co zažila v Olomouci. Byla v dost pokročilém těhotenství a vyšla si večer na procházku. Všimla si, že se na konci pasáže pere skupina mladíků. V Polsku – říká – by se vrátila, ale v Čechách ji to ani nenapadlo a bezděčně kráčela proti rváčům. Když ji spatřili, přestali se prát, rozestoupili se, aby ji nechali projít, a potom pokračovali ve rvačce.

Já si pěstuji vzpomínku z pisoáru (na stanici metra Náměstí republiky v Praze). Když jsem se podíval na zeď, spatřil jsem na modré cedulce, kterou sem někdo přilepil ještě v minulém století, vybledlý nápis: „Pěstujte náhodnou laskavost a nesmyslně krásné činy.“

Existuje někde na světě skupina cizinců, která si uchovává podobná imponderabilia z Polska?

Abych však nepodlehl (což je u mne snadné) svému sklonu mytologizovat a idealizovat, použiji teď názoru Oscara Wilda, že nejvíce nesnášíme lidi, kteří mají stejné vady jako my.

Právě proto zbožňujeme Česko.

Protože je to národ, který má docela jiné vady.

